

Nõukogude–Eesti vastastikuse abistamise pakti arutamine Riigikogu komisjonide laiendatud koosolekul

2. oktoober 1939

Salajane

Protokoll nr. 30.

Riigivolikogu ja Riiginõukogu Välis- ja riigikaitse komisjonide ühine koosolek 2. oktoobril 1939 kell 11 hom[mikul].

Koos: Riigivolikogu liikmed: M. Hansen, A. Jürima (Järvam.), V. Kadarik, A. Karineel, J. Nyman, A. Piip, O. Pukk, A. Anderkopp, O. Gustavson, L. Johanson, J. Tõnisson, O. Köster; Riiginõukogu liikmed: F. Akel, J. Laidoner, J. Soots, J. Puhk, V. Päts, J. Orasmaa, A. Oinas, H. Lauri, A. Maurer.

Koosolekust võtavad osa: Riigivolikogu Esimees J. Uluots, Riiginõukogu Esimees M. Pung, Peaminister K. Eenpalu, Välisminister K. Selter, Sotsiaalminister O. Kask, Välisministri abi O. Öpik, Välisministeeriumi Poliitilise Osakonna direktor N. Kaasik, Välisministeeriumi Väliskaubanduse Osakonna direktor G. Meri, Vabariigi Valitsuse esindaja Riigivolikogus J. Klesment.

Koosolekut juhatab A. Jürima.

Protokollib Riigivolikogu sekretär P. Malvet.

Päevakorras:

Vastastikuse abistamise pakt Eesti Vabariigi ja N.S.V. Liidu vahel.

Seisukoha võtmine.

Välisministri nõudel peetakse kinnine koosolek.

I.

Riigivolikogu liikmete A. Anderkopp'i, O. Gustavson'i, L. Johanson'i, J. Tõnisson'i, O. Köster'i ja A. Jürima (Tartum.) ning Riiginõukogu liikmete J. Orasmaa, A. Oinas'e, H. Lauri ja A. Maurer'i koosolekust osavõtmise küsimus.

Riigivolikogu Esimehe J. Uluots'a ettepanekul otsustatakse kutsuda koosolekust osa võtma Riigivolikogu liikmed A. Anderkopp, O. Gustavson, L. Johanson, J. Tõnisson, O. Köster ja A. Jürima (Tartum.) ning Riiginõukogu liikmed J. Orasmaa, A. Oinas, H. Lauri ja A. Maurer. Juhataja A. Jürima ettepanekul võetakse päevakord vastu.

II.

Vastastikuse abistamise pakt Eesti Vabariigi ja N.S.V. Liidu vahel. Seisukoha võtmine.

Välisminister K. Selter: Vabariigi Presidendi ülesandel ja volitusel sõlmisime järgmise kokkuleppe. (Kannab ette kokkuleppe teksti.)

Pakti juurde kuulub ka veel salajane protokoll. (Kannab ette Vabariigi Valitsuse seletuskirja.)

Selle lepingu sõlmimisega on tehtud väga kaugeleulatuslik samm. Sellega tahetakse lahendada küsimust, mis juba ammu ajaloos on palju tülisid esile toonud, nimelt tahetakse Balti mere kasutamine anda mitmele riigile ja seda rahulikul teel. Loodame, et selle paktiga saame ennast ära hoida igasugustest konfliktidest. Meie teame, et sõlmime sarnase lepingu esimesena ja vast aitame sellega üldise rahu heaks ka kaasa.

Kannan veel ette kokkuvõtetult kaubanduslepingu, mis ka Moskvas alla kirjutati. Seda on vast vaja selleks, et aru saada, et enne abistamispakti allakirjutamist oli raske kaubanduslepingut sõlmida. (Kannab ette kaubanduskokkuleppe.) Siia juurde kuulub ka transiit-kokkulepe.

Leping on meile soodus. Loodan, et väliskomisjonid kiidavad minu teguviisi heaks.

J. Tõnisson: Kõigile on selge, millega on nüüd tegemist. Sel ajal, kui meie esindajad käisid Moskvas läbirääkimistel, lendasid meie riigi üle võõra riigi sõja lennukid, ilma et oleks olnud

mingit reaktsiooni. Ametlikult teatati, et Eesti valitsus protesteeris neutraliteedi rikkumise vastu. See näitab, et siin on de facto tegemist millegi muuga kui iseseisva riigiga. Ei saa olla enam juttu, et oleme suveräänne riik. Meile kantakse ette, et lahendame Balti mere rahvusvahelisi küsimusi ja sealjuures näeme, kuidas meie suveräänsusega käitutakse. Veel on imelik, et meie Propaganda Talitus annab teateid, et rahvas on Presidendile tänulik lepingu eest ja saadab telegramme. Sellega olevat kindlustatud Eesti rahva rahulik arenemine. Kas neid telegramme oli, seda ei tea, kuid paistab, et sellega antakse märku, et nüüd tuleb telegramme saata. Tegelikult kujundatakse seisukorda, nagu oleksime võitjad. Meie ei ole aga praegu kuidagi aulikud, sest suverääniteet on puudutatud, ehkki peaksime seda olema, – peame suutma lepingut vastu võtta, ilma et meie aulikkus (Würde) oleks puudutatud.

Kui arutati küsimust, kas lepingut sõlmida või mitte, siis ei olnud keegi selle vastu – teist teed ei olnud. Rõhutati, et kui leping sõlmitakse, siis peame teda ka lojaalselt täitma. Usaldus peab olema. Et aga sellega tehakse enesele valitsemiseks profiiti – seda ei tohi olla. Meie ei tohi nii minna tulevikule vastu. Kuidas meil on seni asju aetud, on näha, kuid vaatame vaid sellele, et kogu aeg deklareeriti, et meil on üks front ja see on ida front, mille vastu läheme alati julgelt. See ei võinud meie idanaabrite saladuseks jääda. Loodeti kogu aeg Saksa abile ja hoiti kogu aeg seda suunda. Meie peame saama selge pildi tulevikust ja peame õieti hindama tõsiasju. Meie peame tahes või tahtmata koordineerima oma poliitikat vastavalt sõlmitud lepingule. Seda peame tegema ausalt, mängida siin ei või, sest see tähendab katastroofi. Siin ongi nüüd küsimus, kas rahvas saab seda teha sarnasel juhtumisel, nagu see sündis seni. Kui arvatakse, et seda võib, siis arvan, et see on suur eksitus. Sel tõsisel silmapilgul peab igaüks oma südamele ära rääkima, mis tal seal pakitseb ja mida ta õigeks peab. Võimata on lauda puhtaks tegemata edasi minna. Praegune Vabariigi Valitsus peab lahkuma, et saaks luua uue ja ühise rahva valitsuse. Peame tulevikule vastu astuma ühel meelel. Peab tulema rahvuslik kokkuleppe valitsus, kus kõik suhtuvad üksteisesse positiivselt, – ainult siis saame päästa mis päästa on. Sest muidu kui peaks tulema okupatsioon, siis see ei kesta enam 8 kuud, vaid palju kauem. Lepingut N.S.V. Liiduga tuleb täita korrektselt ja ausalt. Tulevikule tuleb vastu minna lahtiste silmadega, siis suudame alal hoida, mis meile kallis on. Kui need silmapildud meid ei küpseta, siis on lugu paha. Meie peame aru saama sellest, et ühiselt ratifitseerides astume ühiselt ühel meelele tulevikule vastu – oma rahva ja riigi saatuse eest.

L. Johanson: Illusioone meie ei pruugi endile teha. Baasid on suured kindlused, kuid neid meie pidime andma – seal ei olnud midagi teha. Vastu astuda meie ei jõua. Põhjuseks oli, et meilt nõuti, et oleme kõige lähem naaber. Meie tänutelegrammid on aga üks halb nähe. Sarnaseid asju valitsus ei tohi välja kutsuda. Valitsus ei tohi asju püüda enesele kasuks oma moodi serveerida. Meie ei tohi lõhkuda meie poolt ülesehitatud iseseisvust. Meie režiimiga ma ei ole rahul. Vene keele koolidest kõrvaldamine oli suur eksitus. Tuleb senine sisepoliitika kõrvale jätta. Rahva elustandard tuleb tõsta, kitsikust ei tohi lasta tõusta – see oleks meie hukkumine. Valitsus on viimasel ajal nagu pimedusega löödud. Meil tuleks nii mõneski asutises ümberkorraldusi teha ja vast mõndagi vähendada. Sotsiaalsed olud on väga tähtsad. Hinnangutega peab väga ettevaatlik olema. Need abinõud, mida seni tarvitati, ei anna tulemusi. Suurriik, kes oma sõjaväe siia toob, avaldab kindlat mõju meie riigi struktuurile. Peame tegema kõik, et suudaksime ühel meelel alal hoida oma iseseisvust.

Riiginõukogu Esimees M. Pung: Mina arvan, et ühelgi meie kodanikul ei ole illusioone lepingu suhtes. Kõigile on selge, mida ta meile kaasa toob ja seda tunnevad ka need, kes ei räägi selle kohta midagi. Ma ei taha olla prohvet, kuid ma ei arva, et meie suveräänsus jääb nii nagu ta oli. Ühe väikese riigi suveräänsust ei või kunagi võrrelda ühe suure riigi suveräänsusega. Kuid kui meile on jäetud suveräänsust, siis võime veel paljugi ära teha oma rahva heaks. Kui suur sõda lõpeb, siis tehakse meiega mida tahetakse, – ega keegi meilt küsima ei tule. Oma suveräänsusest lepingu sõlmimisega meie ei ole aga veel midagi kaotanud. Kuid praegu ei ole aeg oma asju südamele ära rääkida, sest oleme tulnud siia

lepingu kohta seisukohta võtma. Sisepoliitika tuleks revideerimisele võtta, kuid selleks peaks teise koosoleku tegema. Siseelus peab meil valitsema üksmeel. Tuleb hoiduda teineteise peale kaebamisest, et keegi meie siseellu ei tungiks. Meie peame omavahel kokku leppima, et siin ka tarvilikke reforme ette võtta. Mitte aga nii, et korraldame enne asjad ümber ja siis püüame leppida. Kõik ei ole veel kaugeltki kadunud.

Asume aga nüüd otsekohe selle küsimuse juurde, mida praegu lahendama peame, – muid asju korraldame teisel koosolekul.

Juhataja: Tuletan meelde, et tänane koosolek on määratud seisukoha võtmiseks lepingu suhtes.

A. Piip: Tahaksin teha mõningaid märkusi lepingu kohta juriidilisest küljest. Pean ütlema, et vormilisest küljest oleme välja tulnud lipuga. See on leping kahe riigi vahel vastastikusel alusel – üheõigusluse alusel. Selles on rõhutatud meie rahuleping, suveräänsus ja on jäetud ka ülesütlemise aeg. Ka meie jurisdiktsioon jääb renditavatel maa-aladel. Sarnane leping ei ole mingi uudis, sarnaseid baase on olnud juba Hiinas, Hispaanias ja Egiptuses on praegu kõige ligem sellele, nagu oleme seda meie. Lepingusse aga kõike võtta ei või, ja selleks on protokoll. See ei ole ka olulise tähtsusega, kus see fikseeritud on. Lepingu sõlmimisel läksin asja juurde külmalt, kui tehnik – kaalusin kõike. Moskvas lasti ka meil kõnelda ja ei räägitud meiega kui alamatega. Meile öeldi, et meie ei taha teist teha protektoraati. Kogu aeg valitses usaldus meie kõikide vahel. Usun, et saavutasime oma parima – tehes mis võimalik. Stalin ütles: teie tegite hästi, – vaadake, kus on Moscicki. Läbirääkimistel ei olnud muljet, et see oleks lõpu algus, vaid algus uuele režiimile ühe suure impeeriumi poolt, kes tahab kokku leppida väikeste naabritega. Ka meie peame alustama uut ajajärku, et kindlustada rahvale tulevikku. Koalitsioon peab olema lossist saunani. Peame kõik tegema, et tõsta rahva elustandardit. Samuti tuleb luua õiguslik kord. Peame selgusele jõudma, kuhu meie võime välja jõuda, kui meie mõneski asjas muudatusi ei tee. Kuid praegu käsitame lepinguga ühenduses olevaid küsimusi.

Sõjavägede Ülemjuhataja J. Laidoner: Täna jõuab juba Vene komisjon siia eesotsas Leningradi komandandiga. Minu poolt on antud juhtnöörid, et läbirääkimised toimuksid usaldusvahekorras ja ausalt. Meie komisjonis on ka palju asjatundjaid mitmest ministeeriumist. Komisjoni esimees on kindral N. Reek. Meie peame aru saama sellest, et Venel on tõesti väljapääsu vaja, ja sellega ka arvestama. Peame sellepärast nende soove ka arvestama ja seda nii hästi kui saame, sest ei ole ühelegi väikesele riigile kasulik sattuda oma suure naabriga konflikti. Mobilisatsiooni välja kuulutada meie ei tohtinud ega ei tohi ka praegu – see tähendaks sõda. Mis puutub sellesse, et läbirääkimiste ajal lendasid meist üle võõrad lennukid, siis nende abil püüti kindlaks teha, kas meil on mobilisatsioon. Suurriik võib enesele mõndagi rohkem lubada. Kui Vene aga ise oleks sõda tahtnud, siis seda talle keelata ei võinud keegi ja ta oleks siis ka teisiti talitanud. Meie ülesanne on aga rahvast üle viia raskustest nii tervelt kui see vähegi võimalik on. Minul on see vast kõige raskem öelda, et meie Vene vastu ei saa, kuid pean seda tegema, et säästa oma rahvast. Et meie suveräänsus ei vasta suure riigi suveräänsusele, siis see on selge, – seda nägime juba Genfi s, kus meiega ka väga palju ei arvestatud.

Praegu ei ole meil aga põhjust minna mustas värvis tulevikule vastu. Meid hoiti ja hellitati isegi 20 aastat. Meie kaklesime omavahel. Seda peaks aga lõpetama ja ma usun, et saame siis kõigist raskustest üle. Peame elama veidi karmimas olukorras ja see on meile vast ainult kasuks. Loodame, et suudame oma riiki ka tulevikus hoida oma rahva kasuks ja tema huvidele vastavalt.

Peaminister K. Eenpalu: Kindral Laidoner ütles juba sisult kõik ära, mida pidin ütlema. Puudutan veel mõnda küsimust, mis nõuab selgitamist. Oleme delegatsioonile tänulikud. Telegrammide saatmist pean aga õiendama, seda ei ole valitsus lasknud teha. Palun seda uskuda. Kuid telegrammide saatmist meie keelata ei saa. Nüüd pean aga rahvale selgeks

tegema, et kavatseme lepingut ausalt täita, – see on väga oluline. Valitsus tahab ennast ümber seada nii nagu seda olukord nõuab. Praegune aeg paneb meile hulga raskeid ülesandeid. Valitsus on selles kõiges teadlik ja teeb kõik, mis tema suudab, et neist raskustest üle saada.

A. Oinas: Kas Välisminister võiks vastata küsimusele, kuidas on lood raudteede kasutamisega?

O. Pukk: Kuidas vaatab Saksamaa sellele lepingule, kas on selle kohta olnud Saksaga läbirääkimisi?

Välisministri abi O. Öpik: Raudteede küsimus on alles selgitamisel. Saksa seisukohta aga veel ei tea.

A. Piip (fakt. märk.): Tahan teatada, et Eesti–Vene läbirääkimistest ei võtnud sakslased osa, s. t. meil ei olnud kontakti sakslastega.

O. Gustavson: Peame võtma asju nii nagu nad on. Kui sõlmisime lepingu, siis olime kindlasti kaotaja pool, ehkki saavutasime maksimumi, mida üldse võis. Lepingusse peame nüüd kõik uskuma, sest muidu ei tule sellest midagi välja. Meie peame nüüd lepingut täitma nii nagu ta on – teist teed ei ole. Oma koduseid asju peame ka lahendama, kuid seda teeme ise, ilma et seda meie lepingu partner peaks mõjutama. Kuid kui endised karmid abinõud edasi kestavad, siis jookseb see leping karile. Politseiriiki ei saa meie välja kannatada, peame minema tugevale demokraatialle. Loodan, et Peaminister seda teeb, mida ta lubas, ja siis oleks kõik korras.

J. Tõnisson: Ülemjuhataja ja Peaminister on valitsuse sammu õigustanud viimaste päevade suhtes. Mina kõnelesin kogu meie režiimi kohta, et see tahaks ümberkorraldamist. Meie valitsemise suund peab õige olema. Seni serveeriti meile kõike nii, nagu soovis seda DNB*. Meile taheti näidata, et meil ei ole vaja suhteid lääne demokraatiaga, sest meie oleme neutraalne riik. Olen kogu aeg rääkinud, et sellega läheneme katastroofile. See lepingu probleem ei tohi teostada poliitilist survet. Peame paljuis asjades kokku leppima, sest vaimustus ei tule nii ruttu, et kõik ennast kokku hoiavad. Selleks peab midagi ka tegema. Seda tuleb aga kiiresti teha, sest kui ei tegutseta kiiresti ja õieti, siis satume kivide otsa. Lepingut ratifitseerides peame enesele aru andma, mis eeldusel meie seda teeme. Peame ennast ette valmistama lepingu teostamiseks. Et siin raskusi võib tulla, see on selge, seda peame ka arvestama. Loodan, et Välis- ja riigikaitse komisjonide ühine koosolek oma normaalse kaalu juurde annab sisepoliitika muutmiseks.

Riigivolikogu Esimees J. Uluots: Viimasel Välis- ja riigikaitse komisjoni koosolekul lubasin oma rahvast ja isamaad teenida nii hästi kui seda oskan ja kogu oma jõuga, mis mul on. Arvan, et nüüd oleks õige, kui avaldan seda, mida ma Moskvast tähele panin. Lepingu tegemisel on tähtis, kellega on tegemist. Lepingu sõlmimisel rääkisid meiega Stalin, Molotov ja Mikojan. Teisi ei olnud, – ei protokollijaid ega muid isikuid. Pean tähendama, et Stalin on harukordselt tark inimene, samuti ka Molotov ja Mikojan. See kõik kergendas meie ülesannet. Läbirääkimisi alustades väljuti sellest, et Vene vajab väljapääsu teid. Samuti peab Venel tuge olema oma naabrite juures ja seda peab Vene enesele muretsema. Asusin seisukohale, et hindame reaalselt Vene suuri huvisid Balti merel. Toonitasime algul kohe, et meie juhid oskavad asju reaalselt võtta ja hinnata, seda võib juba järeldada sellest, et oleme siia ilmunud lepingu sõlmimiseks. Palusin ka arvestada seda, mida meil vaja on. Oskasime luua soodsa õhkkonna lepingu sõlmimiseks. Pean tõsise lugupidamisega suhtuma meie lepingu partneritesse. Mulle näib, et Vene meist hästi aru sai. Stalin'i otsus lepingu sõlmimise juures on kahtlemata suure tähtsusega ja mõõduandev. Ta sai meist hästi aru, – tõi ette motiive, ja kui meie omalt poolt tõime midagi ette, siis arvestas ka seda.

See leping on juriidiliselt juba analüüsitud. See oleks sõjalise koostöö leping. Sellega ühenduses peame Venele muidugi teatavad maa-alad andma, et Vene laevastik saaks tegutseda otsustavalt. Leping astub tegelikult tegevusse ainult suurriigi kallaletungi korral. Leping 1. punktiga on kõik ära määratud, teised punktid on seotud lepingu teostamisega.

Läbirääkimistel toonitas Vene kogu aeg, et seesmine asi teie riigis on teie asi. Täidame lepingut ainult ausalt ja heatahtlikult. Mul jäi ka mulje, et Vene täidab seda lepingut ausalt. Stalin toonitas – teie näete, et enamlased peavad sõna. Ma ei taha muidugi uskuda, et Stalin oleks tahtnud oma nime siduda lepinguga, mida nemad täita ei taha. Mulle paistis ka, et meie partnerid ei kahelnud selles, et meie lepingut õieti ja ausalt täidame. Nüüd oleneb kõik meist, – kui täidame lepingut hästi, siis võivad ka meie vahekorrad heaks kujuneda, muidu aga on hädasohtu karta. Kõrvalmõtteid ei tohi olla, vaid ausalt peab täitma, nagu leping on. Meil on vaja võrratut distsipliini, sest vaadates tulevikku näeme, et meie ees seisab suur ja raske ülesanne. Loodame, et suudame sellest üle saada. Tahan ka loota, et juhtkonnal on selleks moraalset jõudu, et ta suudab meid aidata meie suurt rahvusvahelist ülesannet täita. Peame loobuma paljust, mis meile armas on. Meil on kaalul rahva olemise saatus, olgu siis saatus ka meie kaasaitaja. Ma pean tähendama, et delegatsioonil ei olnud kerge.

Ma usun, et kõigile on selge, mis see meie rahvale tähendab. Meie tegime oma parima. Me katsusime oma isamaad ja sünnimaad teenida, nagu suutsime – olgu Jumal meile armuline.

Peaminister K. Eenpalu: Pean vastama rvkl. Gustavsonile, et vana valitsus ei või enne lahkuda, kui uus on leitud. Pean ütlema aga, et niisugust demokraatiat meie ei saa enesele lubada, nagu paljud seda ette kujutavad. Parteilist korda luua ei või. Pean ütlema, et meie vahekorrad töolistega ja vähemusrahvustega ei ole kunagi nii head olnud, kui nad seda praegu on. Et valitsuse välispoliitika on saksasõbralik, – see ei ole õige. Valitsuse välispoliitika on ikka olnud täielikult reaalspoliitika, olles kõikidega heas vahekorras.

J. Puhk: Loodame, et suudame luua eeldusi, et ka majanduspoliitika ja kokkulepe Venega kõigiti häid tulemusi annab. Ka muis küsimustes sisepoliitilisel alal ja mujal peame kokku leppima, et meil siin tülisid ei oleks.

Riigivolikogu Esimees J. Uluots: Käesoleva pakti suhtes on seni sõna võetud sisulisest küljest. Nüüd peame aga otsusele jõudma, mis on meie edaspidine käik. Tuleks võtta seisukoht, kas kutsuda kokku pleenum või asuda seisukohale, et lepingu ratifitseerib Vabariigi President.

Pleenumi kokkukutsumine oleks hea, kui oleks natuke rohkem aega. Siis võiks Välisminister esineda seletusega ja kõik saaksid asja kohta informatsiooni. Paistab aga, et see on raskelt läbiviidav, sest ka President peab vastava otsuse tegema. Palun selle kohta oma arvamist avaldada.

Vabariigi Valitsuse üldesindaja J. Klesment: Lepinguid on mitmet liiki ja samuti toimub ka nende ratifitseerimine. Ühed on, mida peab kinnitama parlament, teised – mis ei kuulu parlamendi kinnitamisele, ja kolmandad – mida võib anda parlamendile kinnitamiseks, kuid riiklikkudel kaalutlustel, ära kuulates vastavate komisjonide seisukohti, võib President ratifitseerida ilma parlamendita. Käesolev leping kuulub ka viimase liigi hulka.

A. Oinas: Mis puutub sellesse, siis arvan, et oleks ilusam, kui seda kinnitaks parlament. Seal võiksid seletusega esineda nii Välisminister kui ka teised juhtivad isikud. Sõnavõetud oleksid ka head. Rahvas oleks ka hästi ratifitseerimises ette valmistatud.

Sisepoliitiliselt tuleks muuta mõndagi. Peaminister vastas sellele, et siis kordub vana. Seda ei ole vaja korrata. Olukord on praegu sarnane, et kokku leppida saab. Meie rahvas peab ennast tundma veel lähemana, kui ta seda tundis iseseisvuse loomisel.

L. Johanson: Takistused on ületatavad. Parlamendi võiks ikka kokku kutsuda.

J. Tõnisson: Leping on nii tähtis, et see peaks tulema parlamenti.

Peaminister K. Eenpalu: Minu arvates oleks asjatu selle üle mõtteid vahetada. Valitsus tuli lepinguga komisjoni, et teada saada komisjoni seisukohta.

Riigivolikogu Esimees J. Uluots: Teen ettepaneku kuulutada 10 min. vaheaeg.

Otsustatakse pidada 10 min. vaheaeg.

Juhataja: Jätkan koosolekut. On tehtud ettepanek, mille kannan ette:

„Riigivolikogu ja Riiginõukogu välis- ja riigikaitse komisjonide ühine koosolek, ära kuulatud

Vabariigi Valitsuse ettekande Moskvast 28. septembril 1939 sõlmitud Vastastikuse abistamise pakti Eesti Vabariigi ja N.S.V. Liidu vahel kohta, otsustab:

tunnustada vajalikuks eeltähendatud välislepingu ratifitseerimine.”

Ettepanek võetakse vastu ühel häälel.

Riigivolikogu Esimees J. Uluots: Tahan veel tähendada, et vastavas informatsioonis peab olema mainitud, et lepingut arutasid parlamendi vastavad organid.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 16.42.

A. Jürima
Koosoleku juhataja

P. Malvet
Protokollija

ERA, f. 84, n. 1, s. 1. 1046, l. 41–47.

**Deutsches Nachrichtenbüro, Saksa Informatsiooniagentuur 1934–1945.*